

Ольга В. Гук

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТРАНСФЕРУ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті розглянуто етапи процесу трансферу технологій. Проаналізовано особливості державного регулювання трансферу технологій в Україні та США. Сформульовано пропозиції щодо удосконалення законодавчої бази України у сфері трансферу технологій.

Ключові слова: трансфер технологій; центри трансферу технологій; нормативно-правова база.

Рис. 1. Табл. 2. Літ. 11.

Ольга В. Гук

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ТРАНСФЕРА ТЕХНОЛОГИЙ

В статье рассмотрены этапы трансфера технологий. Проанализированы особенности государственного регулирования трансфера технологий в Украине и США. Выдвинуты предложения по усовершенствованию законодательной базы Украины в сфере трансфера технологий.

Ключевые слова: трансфер технологий; центры трансфера технологий; нормативно-правовая база.

Olga V. Guk¹

LEGAL ASPECTS OF STATE REGULATION IN THE FIELD OF TECHNOLOGY TRANSFER

The stages in the process of technologies transfer are considered in the article. The author analyses the peculiarities of government control of technologies transfer in Ukraine and the USA. The recommendations on the improvement of Ukrainian legislation in the field of technologies transfer are formulated.

Keywords: technologies transfer; centers for technologies transfer; legal framework.

Постановка проблеми. Впровадження ефективного механізму трансферу технологій в Україні є основою активізації інноваційної діяльності, технологічної модернізації та чинником розвитку національної інноваційної системи.

Ефективність процесу трансферу технологій визначається з урахуванням розробки критеріїв пріоритетів технологічного розвитку для стратегічного розвитку міжнародної інноваційної політики, соціально-економічного розвитку країни та наявної законодавчої бази. У зв'язку з цим тематика статті є актуальною і представляє значний науковий і практичний інтерес.

Аналіз останніх публікацій. Дослідженню проблем трансферу технологій присвячено ряд робіт вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема: Ю.М. Капіци [7], О. Лукші [6], І. Рудченка [9] та інших. У роботах цих авторів розкрито сутність і значення трансферу технологій, процесу передачі технологій, мереж трансферу технологій.

Разом з тим, слід відзначити недостатність теоретичних напрацювань щодо розкриття сутності та особливостей етапів трансферу технологій та державного регулювання у сфері трансферу технологій. Зокрема, подальших дослід-

¹ National Technical University of Ukraine "Kyiv Polytechnical Institute", Ukraine.

жень потребують питання удосконалення вітчизняного законодавства у сфері передачі технологій, та базуючись на іноземному досвіді – формування ефективної системи державного регулювання процесу трансферу технологій.

Метою дослідження є виокремлення проблем інституційного забезпечення механізмів трансферу технологій в Україні за рахунок здійснення аналізу особливостей передачі технологій з точки зору його міжнародних аспектів, зокрема закордонної законодавчої бази. Для досягнення мети у статті було поставлено такі завдання: розглянути етапи процесу трансферу технологій, охарактеризувати позитивні та негативні нормативно-правові аспекти вітчизняного та зарубіжного досвіду у сфері трансферу технологій, висунути пропозиції щодо удосконалення деяких положень вітчизняного законодавства з урахуванням особливостей розвитку інноваційної політики держави.

Основні результати дослідження. Трансфер технологій має певні відмінні характеристики від інших економічних понять, а саме: інноваційність, унікальність, конкретні етапи життєвого циклу, обмежені ресурси, конкретний результат [9].

Відповідно до Закону України «Про державне регулювання діяльності у сфері технологій» (в новій редакції), трансфер технологій це – передача технологій або процес передачі знань, навичок, технологій чи методів виробництва між державними та недержавними установами для забезпечення НТП [1].

Трансфер технологій може проходити певні етапи (рис. 1).

Рис. 1. Етапи процесу трансферу технологій, авторська розробка

Таким чином, процес трансферу технологій складається з наступних етапів:

1) бізнес-ідея (концептуально все починається не з інноваційної ідеї, а з бізнес-ідеї, яка принесе в майбутньому вигоду). Однак вибір самої бізнес-ідеї є складним процесом, оскільки передбачає в майбутньому обов'язкову його реалізацію та одержання максимальних прибутків;

2) дослідження обґрунтування розробки (дослідження технічних завдань та самого проекту);

3) розробка (технічні завдання та дослідно-конструкторські роботи, ескізний проект, виготовлення і попереднє апробування зразків, доопрацювання дослідного зразка, підготовка необхідної документації, в тому числі робочої конструкторської документації);

4) виробництво (постановка продукції на виробництво, забезпечення безперервності виробничого процесу, удосконалення виробничої технології, промисловий випуск);

5) збут (товарна, цінова, комунікаційна та цінова політика);

6) прибуток є завершальним етапом процесу трансферу технологій, після одержання якого часто підприємство знову переходить до першого етапу.

Трансфер технологій є ключовим чинником економічного розвитку України, оскільки забезпечує високі стандарти захисту прав інтелектуальної власності та позитивно впливає на розвиток внутрішнього виробництва на основі власних технологій. З урахуванням наведеного, доцільно проаналізувати досвід іноземних держав щодо залучення іноземних технологічних інвестицій та передачі технологій [8].

Зокрема, в зарубіжних країнах законодавча регламентація трансферу технологій займає належне місце серед державного регулювання. Ретроспективний аналіз законодавчої бази трансферу технологій в Україні та в США дає можливість здійснити порівняльну характеристику щодо регулювання правовідносин у сфері трансферу технологій (табл. 1).

Таблиця 1. Порівняльна характеристика зарубіжного та вітчизняного досвіду у сфері трансферу технологій, авторське групування

Законодавча база США	Законодавча база України
Закон Стівенсона-Уайдлера про технологічні інновації, 1980 р. [6]	Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» № 433-IV від 16.01.2003 (редакція від 14.07.2009) [4]
Закон Бей-Доула (Bayh-Dole Act), 1980 р. [6]	Закон України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» № 2623-III від 11.07.2001 (редакція від 12.10.2010) [5]
Закон «Про торгові марки», 1984 р. [6]	Закон України «Про інноваційну діяльність» № 40-IV від 04.07.2002 (редакція від 16.10.2012) [2].
Закон «Про атомну енергію» (1954 р.) і Закон про НДДКР в сфері неядерної енергетики (1974 р.) [6]	Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» № 51/95-ВР від 10.02.1995 (редакція від 08.09.2011) [3]
	Закон України «Про державне регулювання діяльності в трансфері технологій» № 143-V від 14.09.2006 (редакція від 02.10.2012) [1]

Розглянемо спочатку законодавчу базу США у сфері передачі технологій.

За допомогою Закону Стівенсона-Уайдлера про технологічні інновації від 1980 р. [6] здійснюється регулювання технологій, отриманих за рахунок НДДКР, контроль за якими здійснюють федеральні працівники в лабораторіях.

Недоліками даного закону є відсутність реального механізму патентування та ліцензування; неможливість регулювати проектно-дослідницьку діяльність НАСА та міністерства енергетики.

Поява Закону Бей-Доула [6] в США була зумовлена необхідністю негайного реагування держави на стрімке зниження конкурентоспроможності товарів країни на світових ринках.

Даний закон став своєрідним механізмом комерціалізації результатів науково-дослідних робіт бюджетних установ. Зміна законодавчої бази зумовила появу інтересу не лише з боку університетів та дослідницьких закладів, що отримували патенти на власні розробки та одержували державні кошти для комерціалізації трансферу технологій, але й з боку інвесторів.

Закон «Про торгові марки» [7] вніс певні зміни до Закону Бей-Доула, зокрема, розширив положення щодо трансферу технологій на федеральні лабораторії, власником яких є держава, а здійснюють управління нефедеральні суб'єкти. Недоліком даного закону є неузгодження деяких положень з іншими законодавчими актами.

Закон «Про атомну енергію» і Закон про НДДКР в сфері неядерної енергетики [6] також регулюють питання в сфері трансферу технологій, пов'язані з винаходами, створеними внаслідок внутрішніх НДДКР міністерства енергетики. Другий закон дозволяє придбати правовий титул на всі неядерні технології, створені працівниками міністерства і передбачає можливість відмови від прав міністерством на ці технології, якщо мають місце інтереси держави.

Прийняття таких законів в США сприяло розвитку інноваційної діяльності та збільшенню кількості патентів практично вдвічі.

Крім того, в США існує державний орган (Національна агенція), який займається регулюванням ринку технологій, контролюванням та удосконаленням законодавчої бази. За останніх 40 років в США прийнято понад 30 законів, що регулюють відносини інтелектуальної власності та ринок передачі технологій.

Таким чином, в США здійснюється суттєва фінансова, податкова та організаційна підтримка внутрішнього трансферу технологій від державних установ (лабораторій, науково-дослідних центрів) до бізнесових структур [6].

Розглянемо вітчизняні законодавчі акти у сфері НДР та інноваційної діяльності:

1. Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» [4] регулює правові, економічні та організаційні аспекти створення і реалізації пріоритетних напрямів інноваційної діяльності та сприяє державній підтримці відповідних напрямів.

2. Закон України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» [5] частково ефективний, оскільки існують певні недоопрацювання в механізмі створення та виконання програм, що реалізують пріоритети.

3. Закон України «Про інноваційну діяльність» [2] є неефективним, оскільки відсутні сучасні форми механізмів державно-приватного партнерства в інноваційній сфері та механізми податкових пільг, що стимулюють розвиток інноваційної діяльності, а недостатнє державне фінансування призводить до неможливості надання суб'єктам інноваційної діяльності належного фінансування для реалізації інноваційних проектів.

4. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» [3] є частково ефективним, зокрема, тому що деякі його положення широко не використовуються через відсутність фінансово-кредитних та податкових важелів регулювання державою відносин в науковій і науково-технічній діяльності.

5. Закон України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» [1] та його реалізація є частково ефективними, оскільки норми закону з приводу цільового субсидювання трансферу технологій не застосовуються та не містять податкових пільг щодо трансферу технологій.

Прийняття Закону України «Про державне регулювання діяльності в трансфері технологій» [1] пройшло декілька етапів принципових змін та вне-

сення суттєвих коректив у першу редакцію закону (починаючи зі зміни назви законопроекту до зміни самої концепції). Наведемо порівняльну характеристику основних положень проекту Закону України «Про трансфер технологій» та вже діючого Закону України «Про державне регулювання діяльності в трансфері технологій» (табл. 2).

Таблиця 2. Основні положення проекту Закону України «Про трансфер технологій» та Закону України «Про державне регулювання діяльності в трансфері технологій»*

Проект закону України «Про трансфер технологій»	Закон України «Про державне регулювання діяльності в трансфері технологій» від 17.07.2003
Створення підрозділів охорони інтелектуальної власності в державних установах (подібно до основних положень Закону Стівенсона-Уайдлера)	Розширення прав державних органів
Механізм виплати винагороди розробникам технологій	Проведення обов'язкової експертизи всіх об'єктів інтелектуальної власності створених державними або недержавними організаціями та реєстрації договорів щодо трансферу технологій
Обов'язки державних органів влади щодо організації процесу впровадження нових технологій	Перерозподіл прав на технології та об'єкти інтелектуальної власності, надання дозволів на патентування та ліцензування за межами України залишається виключно за державними органами влади
Створення стимулів для користувачів та авторів технологій	Вибір потенційних контрагентів для організації процесу трансферу технологій здійснює виключно держава в особі уповноважених органів державної влади
Здійснення контролю за іноземними інвестиціями	

* складено на основі [7].

Аналізуючи закони щодо прямого фінансування науково-технічної та інноваційної діяльності з урахуванням закордонного досвіду, доцільно висунути наступні пропозиції щодо удосконалення вітчизняної законодавчої бази:

1) у Законі України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» [4] необхідно зазначити пріоритетні напрями інноваційної діяльності, враховуючи прогнозовані результати аналітиків та сучасні тенденції розвитку технологій;

2) у Законі України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» [5] доцільно уточнити пріоритетні напрями розвитку науки і техніки відповідно до прогнозованих результатів аналітичних досліджень;

3) у Законі України «Про інноваційну діяльність» [2] слід приділити більшу увагу створенню центрів трансферу технологій; ввести положення щодо податкового стимулювання реалізації проектів з трансферу технологій в пріоритетних галузях;

4) у Законі України «Про наукову і науково-технічну діяльність» [3] необхідно враховувати інтереси трьох сторін (держави, організації-виконавця та винахідника об'єктів інтелектуальної власності);

5) у Законі України «Про державне регулювання діяльності в трансфері технологій» [1] доцільно розробити механізм партнерства між державою та приватним сектором у сфері передачі технологій.

Незважаючи на велику кількість законодавчих актів, що регулюють діяльність у сфері трансферу технологій, в Україні, на відміну від США, відсутнє узгодження між деякими положеннями законів та єдиний керуючий орган, що займався б питаннями передачі технологій [11].

Висновки. З урахуванням викладеного актуальним є здійснення законодавчого регулювання у напрямках:

1) створення системи засобів підтримки, що не суперечать вимогам СОТ, для конкретних галузей промисловості або окремих проєктів;

2) змінити деякі законодавчі акти щодо реалізації наступних заходів: встановлення митних тарифів, компенсаційного мита, встановлення обмежень щодо вартості імпорту певних товарів тощо;

3) здійснення реєстрації договорів, що мають зовнішньоекономічний характер з трансферу технологій проведення контролю з антиконкурентними діями в цих договорах;

4) формування передумов для пришвидшення внутрішнього трансферу технологій в Україні, зокрема в напрямку формування системи комерціалізації наукових результатів, отриманих внаслідок державного фінансування, створення податкових стимулів у сфері передачі технологій та умов виплати винагороди авторам об'єкту права інтелектуальної власності, створення ринку венчурного капіталу.

На сьогодні розвиток внутрішнього виробництва, що базується на власних технологіях, зміцнює позиції держави. Новий закон України «Про державне регулювання діяльності в трансфері технологій» дозволить пришвидшити процес впровадження науково-технічних розробок у виробництво та стимулюватиме інвестування в розвиток нових технологій.

Перспективами подальших досліджень є збільшення рівня інноваційної активності у сфері малого та середнього бізнесу, що в свою чергу стане можливим за умови співставлення існуючої законодавчої бази та завдань Стратегії інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки [10].

1. Про державне регулювання діяльності в трансфері технологій: Закон України від 14.09.2006 №143-V зі змінами та доповненнями // zakon.rada.gov.ua.

2. Про інноваційну діяльність: Закон України 04.07.2002 №40-IV зі змінами та доповненнями // zakon.rada.gov.ua.

3. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 13.12.1991 №1977-XII зі змінами та доповненнями // zakon.rada.gov.ua.

4. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні: Закон України від 08.09.2011 №3715-VI зі змінами та доповненнями // zakon.rada.gov.ua.

5. Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки: Закон України Закон від 11.07.2001 №2623-III зі змінами та доповненнями // zakon.rada.gov.ua.

6. Как работать с сетями трансфера технологий: Практ. пособие / О. Лукша, Г. Пильнов, О. Тарасова, А. Яновский; EuroAid «Наука и коммерциализация технологий», 2006 // www.gas.ru.

7. *Каница Ю.М.* Міжнародно-правове регулювання у сфері трансферу технологій та національні пріоритети: проблеми співвідношення // Міжнародне приватне право: розвиток, порівняльний аспект, гармонізація // ndippp.gov.ua.

8. Наукова громадськість про законопроект України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій»: бути чи не бути? // Інтелектуальна власність.— 2004.— №7.— С. 51–52.

9. *Рудченко І.* Трансферт технологій як елемент інноваційної інфраструктури // Теорія і практика інтелектуальної власності.— 2008.— №4.— С. 61–68.

10. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів: Проект // www.kno.rada.gov.ua.

11. Трансфер технологій, розроблених при федеральному фінансуванні НІОКР: перспективи, определенные Фондом по трансферу технологій // Інновации.— 2003.— №8 // stra.teg.ru.

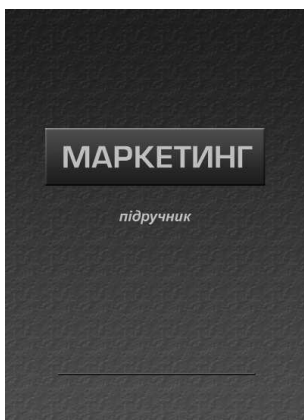
Стаття надійшла до редакції 11.11.2013.

КНИЖКОВИЙ СВІТ

СУЧАСНА ЕКОНОМІЧНА ТА ЮРИДИЧНА ОСВІТА ПРЕСТИЖНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД **НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ**

Україна, 01011, м. Київ, вул. Панаса Мирного, 26
E-mail: book@nam.kiev.ua
тел./факс 288-94-98, 280-80-56

Маркетинг: Підручник / За заг. ред. д.е.н., проф. М.М. Єрмошенка, д.е.н., проф. С.А. Єрохіна. — К.: Національна академія управління, 2011. — 632 с. Ціна без доставки — 140 грн.

Має гриф підручника від МОН України.

У підручнику в концентрованому вигляді викладено зміст усіх нормативних дисциплін по спеціальності «Маркетинг». По кожній з дисциплін базового курсу пропонуються контрольні питання, тести, глосарій і література.

Для викладачів, майбутніх бакалаврів і магістрів, аспірантів, маркетологів-практиків, наукових працівників, а також для всіх, хто цікавиться сучасними технологіями маркетингу.

Зміст

Розділ 1. Базовий маркетинг
Розділ 2. Маркетинговий менеджмент
Розділ 3. Маркетингові дослідження
Розділ 4. Товарознавство
Розділ 5. Стандартизація і сертифікація продукції та послуг
Розділ 6. Поведінка споживача
Розділ 7. Логістика
Розділ 8. Маркетингова товарна політика
Розділ 9. Товарна інноваційна політика
Розділ 10. Маркетингова політика розподілу
Розділ 11. Інфраструктура товарного ринку
Розділ 12. Промисловий маркетинг

Розділ 13. Інформаційний маркетинг
Розділ 14. Маркетинг у банку
Розділ 15. Маркетинг послуг
Розділ 16. Інформаційні технології в маркетингу
Розділ 17. Міжнародний маркетинг
Розділ 18. Кон'юнктура світових товарних ринків
Розділ 19. Маркетингова цінова політика
Розділ 20. Маркетингова політика комунікацій
Розділ 21. Рекламний менеджмент
Розділ 22. Стратегічний маркетинг
Розділ 23. Комерційна діяльність посередницьких організацій
Розділ 24. Маркетинг персоналу